

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

 Гілея

Науковий вісник

Випуск 141 (№ 2)
Ч. 1. Історичні науки

Київ – 2019

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно

**Фахове видання
з історичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 1328 від 21 грудня 2015 р.**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації: серія КВ № 22632-12532ПР від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 5 від 31 січня 2019 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Кивлюк О. П., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Муляр В. І., д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)

Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України (Україна, Київ)

Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Арменія, Єреван)

Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України (Україна, Київ)

Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України (Україна, Київ)

Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія з історичних наук:

Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

Дробот І. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Журба М. А., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)

Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)

Мезга М. М., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)

Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)

Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Сушко О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Шоповал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2019. – Вип. 141 (2). Ч. 1. Історичні науки. – 179 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

© Редакційна колегія, 2019

© Автори статей, 2019

© Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, 2019

© ВГО Українська академія наук, 2019

ISSN 2076-1554

~~NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE~~
~~NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE~~
DRAGOMANOV UNIVERSITY

Academy of Sciences of Ukraine

Publishing House Hileya

Hileya
SCIENTIFIC BULLETIN

Volume 141 (No. 2)
Part 1. Historical sciences

Kyiv – 2019

The collection is founded in 2004. Printed on a monthly basis

**Scientific professional publication
on history order of the Ministry of Education and Science
No. 1328 dated 21 December, 2015 (re-registration)**

Certificate of printed mass media's state registration (re-registration): Series KB № 22632-12532IIP from April 17th, 2017

Printed by decision

of National Pedagogical Dragomanov University (*protocol № 5 from January, 31 in, 2019*)

The collection is a member of international database

Google Scholar; Index Copernicus (Poland); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (India).

Honored Chief Editor:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Chief Editor:

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Co-editor:

Kyviuk O. P., Doctor of Philosophical Sciences, Senior Scientist, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Muliar V. I., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Zhytomyr)

Editorial board:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Zelenkov A. I., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Belarus, Minsk)

Kolesnyk V. F., Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, (Ukraine, Kyiv)

Myrzakhanian R., Doctor of Historical Sciences, (Armenia, Ierevan)

Mykhalchenko M. I., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, (Ukraine, Kyiv)

Rafalskii O. O., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Saveliev V. L., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Soldatenko V. F., Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, (Ukraine, Kyiv)

Stepyko M. T., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Editorial board Historical Sciences:

Voitsekhivska I. N., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Drobot I. I., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Zhurba M. A., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Lazko G. G., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Belarus, Minsk)

Lysak V. F., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Mariupol)

Mezga M. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Belarus, Homel)

Mykhailiuk V. P., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Starobilsk)

Stoian T. A., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Sushko O. O., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Chernega L. M., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv, National Pedagogical Dragomanov University)

Shapoval Y. I., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Hileya: Scientific Bulletin. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2019. – Volume 141 (№ 2). Part 1. Historical Sciences. – 179 p.

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of formation of informational civilization. The main headings cover areas of historical, philosophical and political sciences. It is designed for specialists in the humanities and socio-political sciences.

©Editorial board, 2019

©Authors of articles, 2019

©National Pedagogical Dragomanov University, 2019

© Academy of Sciences of Ukraine, 2019

УДК 087.5

**ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД НА ДИТЯЧУ КНИГУ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ В УССР
HISTORICAL VIEW OF THE CHILDREN'S BOOK
OF THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY
IN USSR**

Михалевич В. В.,

кандидат культурології, доцент, доцент
кафедри образотворчого мистецтва, Київський
університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна),
e-mail: v.mykhalevych@kubg.edu.ua, ORCID ID:
0000-0003-4847-5833

Братусь І. В.,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри образотворчого мистецтва, Київський
університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна),
e-mail: kulturolog@gmail.com, ORCID ID:
0000-0002-8747-2611

Гунька А. М.,

викладач кафедри образотворчого мистецтва,
Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ,
Україна), e-mail: a.hunka@kubg.edu.ua, ORCID ID:
0000-0003-4455-1640

Mykhalevych V. V.,

*Candidate of cultural studies, Associate Professor,
Associate Professor, Department of Fine Arts, Kyiv
University Boris Grinchenko (Kyiv, Ukraine),
e-mail: v.mykhalevych@kubg.edu.ua,
ORCID ID: 0000-0003-4847-5833*

Bratus I. V.,

*Candidate of Philological Sciences, Associate
Professor, Associate Professor, Department of Fine
Arts, Kyiv University Boris Grinchenko (Kyiv, Ukraine),
e-mail: kulturolog@gmail.com, ORCID ID:
0000-0002-8747-2611*

Gunka A. M.,

*lecturer of the Department of Fine Arts,
Kyiv University Boris Grinchenko (Kyiv, Ukraine), e-
mail: a.hunka@kubg.edu.ua, ORCID ID:
0000-0003-4455-1640*

*Аналізується основні тенденції розвитку дитячої літератури
України другої половини ХХ століття, творчість провідних українських
дитячих поетів та письменників у широкому історико-культурному
контексті.*

*Ключові слова: дитяча книга, радянська дитяча література,
видавництво.*

*The article analyzes the main tendencies of the development of children's
literature of Ukraine in the second half of the XX century; the works of leading
Ukrainian children's poets and writers in the broad historical and cultural
context.*

Keywords: children's book, Soviet children's literature, publishing house.

Розгляд історії розвитку дитячої книги в радянський період, дає нам розуміння звідки йдуть традиції в сучасній дитячій книзі і допомагає проаналізувати той досвід, частина якого залишилася, а від частини якого довелося відмовитися книговидавцеві при створенні сучасної української дитячої літератури.

Грунтовне дослідження теми дитячої літератури у ХХ столітті ми знаходимо у праці

Н. М. Вернигори «Література для дітей у ХХ столітті: жанрово-тематичний аспект». У праці Т. Горяєвої «Политическая цензура в СССР 1917–1991» ми знаходимо необхідну інформацію про функціонування системи того часу по відношенню до митців.

Звичайно, що в радянський час були різні періоди. Нас цікавить стан дитячої книги в Україні другої половини ХХ століття, бо на наш погляд, цей період знаменується оформленням неповторного, саме українського формату дитячої книги, що відкриває перспективи розвитку «дитліту» у новому столітті.

Щоб дослідити якою творилася дитяча література, потрібно зрозуміти умови видання у радянську епоху.

Після постанови ЦК КПРС «Про цензуру» (1965 р.), а особливо після вводу військ СРСР у Чехословаччину (1968 р.) КПРС взяла курс на реставрацію тоталітаризму. На будь-яку літературу в радянський час розповсюджувалася цензура. Для того щоб пустити в тираж книгу потрібно було пройти процедуру дозволу від цензорів. У 1970–х роках радянська державна компартійна влада вирішилося на часткову реорганізацію цензурної системи. Якщо раніше цензура будувалася за принципом піраміди, де верхівкою був ідеологічний відділ ЦК КПРС, якому підпорядковувалися Головліт і КДБ, то тепер система стала дещо децентралізованою: деякі функції Головліту перейшли до інших контрольних інститутів, таких, як творчі Спілки – Спілка письменників СРСР і відповідні їй національні філії у республіках), Спілка журналістів, Спілка композиторів, Спілка художників, Спілка кінематографістів та інші [2].

Все це стосувалося й дитячої книги. Твори могли бути надруковані лише за згодою відповідних органів, а ілюстрації художника повинні були пройти таку саму процедуру цензурування. Звичайно, що такий порядок не міг не відобразитися на змісті та оформленні дитячої книги. Були складові, які повинні були бути обов'язково присутні у дитячій радянській літературі, або навпаки в жодному разі не повинні були потрапити у руки маленькому читачеві.

Були автори, які в принципі були під заборону. В основному на полиці шкіль та бібліотек потрапляли твори письменників ідеологія яких не суперечила основному «курсу». Це не могло не вплинути на якість книги.

При загальному контролі художньої літератури, в дитячій була велика перевага для митців. Основні моральні цінності – любов до батьків та рідного краю, дружба та вірність, краса та гумор, були незмінні протягом століть і залишались актуальні при будь-якому режимі. Тому багато талановитих художників та письменників проявляли себе на ниві дитячої книги.

Ми не можемо повністю погодитися з М. Вернигору, яка у статті «Література для дітей у ХХ столітті: жанрово-тематичний аспект» констатує, що загалом друга половина ХХ століття позначена певним занепадом літератури для дітей, і літературного процесу взагалі [1].

У загальній тенденції русифікації книжок в УССР та тиском з боку цензури лише література для дітей залишається в більш-менш вигідних умовах і її аудиторія не зменшується, попит на неї зростає. Не дивно, що саме до дитячої літератури звертаються шістдесятники, що бачили у цьому жанрі хоч якимось реалізуватись, а не писати увесь час в шухляду.

Розглянемо які талановиті дитячі поети та письменники творили в цікавий для нас історичний період та їхню творчість.

У період 60–х на початку 70–х можна відзначити таких митців, а саме: казки, оповідання та повісті Григора Тютюнника («Климко», «Вогник далекого степу», вірші Андрія Малюка (окремі з яких стали хрестоматійними – «Помагай», «Чому чапля стоїть на одній нозі», «Ніколи не хвались» та ін.), Василя Симоненка («Цар Плаксії та Лоскотун»), Миколу Вінграновського (повісті «Первінка», «Сіраманець»: оповідання, казки, численні вірші), також твори Михайла Стельмах («Гуси–лебеді летять»). Твори цих письменників підносяться над сухими приписами й регламентаціями, що існували на той час в літературі [1].

У жанрі літературної казки для дітей працює Юрій Ярмаш («Лебедина казка»). Постійно для дітей працюють Н. Забіла («Веселим малюкам: Вірші»), М. Пригара («Байбак–мандрівник»), М. Познанська («Всьому свій час: Поема для дошк. Віку»), В. Нестайко («Теодори з Васюківки») [1].

Наприкінці 70–х років – протягом 80–х років творчість окремих письменників свіжим струменем вливається до літератури – це і поет–пейзажист, творець–мариніст для дітей Анатолій Качан («Зелений промінь: вірші»), українська письменниця, поетеса Ліна Костенко, яка звертається до дитячої поезії («Бузиновий цар»), гуморист Грицько Бойко («Збірник пісень на слова Г. Бойка «Соловейко»), поетеса з тонким чуттям гармонії Ганна Чубач («Йшла синичка до кринички»), поети і прозаїки Михайло Слабошпицький («Хлопчик Валь»), Василь Рутківський («Намети над річкою»), Анатолій Камінчук («Прапорець»), а з повістю «Суперклей Христора Толькіна, або Вас викрито здавайтеся!» А. Костецького до літератури для дітей входить новий жанр – дитячий детектив [1].

Спробуємо надати більш докладний аналіз одній з повестей Оксани Іваненко – художнє трансформування історичних постатей, зокрема Івана Федорова. До цього часу літературна критика дає повісті «Друкар книжок небачених» лише позитивну оцінку, не звертає увагу на її життєписні особливості та близьке тематичне літературне її оточення.

Повість починається новелістичною замальовкою «Максим Грек», в якій йде мова про московський період життя Івана Федорова. Тоді він вже був дяконом церкви Миколи Чудотворця Гастунського в Кремлі. Глухим голосом Максим його повчав: «Книги – це ріки, що напувають всесвіт» [6, с. 136]. Ретроспективно показавши невдалі попередні спроби німців і датчан

організувати друкарську справу в Москві («Ганза», «Гість з Данії»), письменниця розповідає про участь І. Федорова та його білоруського побратима П. Мстиславця у виданні 1564 року коштом царя Івана Грозного першої книги «Апостол» («Печатний дім», «Свято книги»). Але Оксана Іваненко обійшла увагою первинні витоки становлення особистості І. Федорова. Але в наступних замальовках, це зображується перебування І. Федорова в Україні, письменниця значно посилює і конкретизує документальну достовірність обставин і вчинків персонажів. У відповідності до психології дитячого сприйняття вона художньо трансформує історично достовірні факти, своєю розповіддю рухає сюжет, створює різні колізії, діалоги й пейзажі. При цьому за допомогою мініатюрних емоційних картин штрихами відтворює процес відродження друкарства в Україні. Зокрема, це розповідь про появу книжок у Заблудові («Боець і сіяч»), про вихід їх у Львові («У старовинному місті Львові») та в Острозі («Острозька академія»). По можливості авторка зазирає у душу персонажів, що надає її повісті певної психологічної тональності.

Напрочуд життєвим виписався в Оксани Іваненко образ Івана Федорова. Попри всі недоречності історичні й концептуальні (про них буде нижче), все ж письменниця вдалося відтворити образ справжнього майстра своєї справи, патріота й особистість із високими моральними якостями. Він поєднав у собі професіоналізм з високо розвинутим національним почуттям. Письменниця показує, що праця І. Федорова не тільки значно розширила технічні можливості слов'янського книговидавництва, але й слугувала вагомим духовним чинником тогочасної епохи. При виведенні образу друкаря письменниця особливо намагалася підкреслити його рішучість в доланні перешкод і здійсненні своєї мети.

По праву І. Федоров виступає великою постаттю, бо він займає значне місце в історії. Відповідно і його зображення повинно бути проникливим та прив'язаним до магістральних подій епохи. Зі сторінок повісті він постає як просвітитель XVI ст. Зокрема, захоплення викликає його шляхетне бажання нести людям освіту, розвивати їхній інтелект. І все ж у неї залишаються резерви для відтворення повноти духовної мотивації героя. Так, у повісті опущено домінуюче бажання друкаря стверджувати в людях віру в Бога, поширювати знання про праведне життя. Відомо, що все життя І. Федоров був дуже тісно пов'язаний з Біблією, його визначним пунктиром стало служіння Богові. І, як на мене, Оксана Іваненко це добре розуміла. Проте тогочасні обставини не дозволили їй достовірно передати релігійні почуття І. Федорова. Залишалося користуватися урочисто–стандартними фразами типу: «Друкування Біблії – це була знаменна подія в усьому слов'янському світі» [6, с. 156], які все ж є певним подвигом письменниці в таборі «ворогуючого атеїзму».

Письменниця показує, що етапним моментом для І. Федорова стає перебування його під орудою гетьмана Хоткевича в Заблудові. Тоді друкар

пережив і радість від видання своєї першої друкованої книжки на українській землі «Учительне євангеліє», і біль, коли Люблінська унія 1569 року позбавила його можливості займатися улюбленою справою. О. Іваненко передає різні чуттєві потоки І. Федорова, його болісне сприйняття звістки від Хоткевича про припинення друкарської справи. Через сприйняття сина друкаря відтворюються душевні муки героя: «І раптом дивні звуки збудили Івашка... І побачив, що голова батька – велика, з хвилястим волоссям – труситься від стриманих ридань. Він плакав! Так, батько, великий, розумний батько, що переший надрукував книги в Москві, що перший надрукував книги тут, гірко плакав уночі, ховаючи лице в подушку» [6, с. 149]. Чи було це в реальному житті, сказати важко. Але тут застосування художнього домислу правомірне: воно дало можливість письменниці посилити чуттєву сторону життєвих колізій, в яких перебував тоді майстер. Цим досягається дотик до душі юного читача, який ніби стає свідком потаємної психологічної драми, що контрастує з образом мужнього та непохитного друкаря.

Досліджуючи динаміку розвитку характеру І. Федорова, письменниця доречно дає йому психологічну характеристику. Наприклад, коли син друкаря Івашко, зрадівши багатому подарунку Хоткевича, вигукує: «Як добре, тату!.. Свій хутір! Земля! Ми самі хазяї!» На це роздумливо і сумно батько говорить: «Хутір, земля – будемо орати, сіяти... А як же те насіння, що розсівав я досі між людьми своїми книжками? А як же ремесло моє художнє? На рало змінити?.. Не личить мені в оранні та сіянні життя своє коротати. Замість рала в мене ремесло художнє, замість насіння житнього – духовне насіння повинен я по світу розсівати... і всім роздавати духовну їжу» [6, с. 149–150].

У наведеному епізоді слова героя значною мірою взяті із післямов до його книжок, ним же написаних. Це додає їм достовірності. Правдоподібні судження І. Федорова про духовне насіння, наявні біблійні мотиви. Маємо на увазі притчу Ісуса Христа про сіяча: «Слухайте: ось вишов сіяч сіяти... Сіяч сіє слово... А посіяне на добрій землі означає тих, котрі слухають слово й приймають його, і приносять плід» (Єванг. Від Марка 4:3, 14, 20). Втім, письменниця, відтворюючи сутність притчі, не посилається на першоджерело. Тільки сьогодні ми можемо вичленувати національні та християнські традиції в її творах у повній мірі.

Не дивлячись на утиски з боку цензури та нав'язування ідеологічної програми протягом другої половини ХХ століття, поети та письменники дитячої літератури мають індивідуальні вподобання при виборі тем для своїх творів і завдяки ним українська книжка для дітей загалом гуртувалася на творчому опануванні національних традицій. Поети та письменники часто зверталися до вічних цінностей, обходячи норми виховання в соціалістичному таборі. Це були звернення до природи, дружби та іноді чогось дуже маленького, що натякало на любов до своєї рідної України.

Список використаних джерел

1. Вернигора, НМ. 'Література для дітей у ХХ столітті: жанрово-тематичний аспект', *Інститут журналістики*. [online] Доступно: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1329>
2. Горяева, Т., 2002. 'Политическая цензура в СССР 1917–1991', *РОССПЭН*, М., с.325–326.
3. Іванко, І. 2010. 'Книговидання в УРСР. Скільки українською і скільки російською', *Історична правда*, К. [online] Доступно: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2010/11/9/3586/>
4. Михалевиц, ВВ., Братусь, ІВ., 2017. 'Історико-культурні передумови виникнення друкарства у Європі', *Гілея: науковий вісник*, Київ, с.119–120.
5. Михалевиц, ВВ., Братусь, ІВ., Гунька, АМ., 2018. 'Історія розвитку дитячої книги в сучасній Україні', *Гілея: науковий вісник*, Київ, с.150–151.
6. Іваненко, О. 'Твори: в 5 т.', передм. В. Костюченка, К.: *Веселка*, 1984–1985, Т.2: Повісті, оповідання, нариси, 1984, 300 с.
7. Братусь, І., 1997. 'Життєва концепція молодого вчителя мусить ґрунтуватися на міцній національній основі. Інтерв'ю з Оксаною Іваненко', *Літературна Україна*, 25 грудня.

References

1. Vernygora, NM. 'Literatura dlja ditej u XX stolitti: zhanrovo-tematychnyj aspekt (Literature for children in the XX century: the genre-thematic aspect)', *Instytut zhurnalistyky*. [online] Dostupno: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1329>
2. Gorjaeva, T., 2002. 'Politicheskaja cenzura v SSSR 1917–1991 (Political censorship in the USSR 1917–1991)', *ROSSPJeN*, M., с.325–326.
3. Ivanko, I. 2010. 'Knygovydannja v URSR. Skil'ky ukrai'ns'koju i skil'ky rosij's'koju (Book publishing in the Ukrainian SSR. How Ukrainian and how many Russian)', *Istorychna pravda*, K. [online] Dostupno: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2010/11/9/3586/>
4. Myhalevyh, VV., Bratus', IV., 2017. 'Istoryko-kul'turni peredumovy vynyknennja drukarstva u Jevropi (Historical and cultural prerequisites for printing in Europe)', *Gileja: naukovyj visnyk*, Kyi'v, s.119–120.
5. Myhalevyh, VV., Bratus', IV., Gun'ka, AM., 2018. 'Istoriya rozvytku dytjachoi' knygy v suchasnij Ukraini (The history of the development of a children's book in modern Ukraine)', *Gileja: naukovyj visnyk*, Kyi'v, s.150–151.
6. Ivanenko, O. 'Tvory: v 5 t. (Works: in 5 t.)', peredm. V. Kostjuchenka, K.: *Veselka*, 1984–1985, T.2: Povisti, opovidannja, narysy, 1984, 300 s.
7. Bratus', I., 1997. 'Zhyttjeva koncepcija molodogo vchytelja musyt' g'runtuvatysja na micnij nacional'nij osnovi. Interv'ju z Oksanoju Ivanenko (The vital concept of a young teacher should be based on a strong national basis. Interview with Oksana Ivanenko)', *Literaturna Ukrain'na*, 25 grudnja.

* * *

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Богатчук С. С. «Ціна життя». Демографічні втрати українців в 1932–1933 рр. як наслідок геноциду сталінського режиму	7
Борко Т. М., Тупакова І. Д. Проблеми збереження архівних документів у системі державних архівів України	12
Михалевич В. В., Братусь І. В., Гунька А. М. Історичний погляд на дитячу книгу другої половини ХХ століття в УСРС	17
Гаврилюк М. О. Формування практичних навичок та умінь на уроках історії в контексті НУШ	20
Гай–Нижник П. П. Українсько–німецькі фінансові та торговельно–економічні взаємини (1918 р.)	22
Hetmanchuk M. P. Foreign military formations of the SS – «European Army» of the Third Reich (1939–1945) (Іноземні військові формування СС – «європейська армія» Третього рейху (1939–1945 рр.))	38
Джафарова А. Р. Международный Стандартный Номер Азербайджанской книги: современное состояние, проблемы и перспективы (Міжнародний Стандартний Номер Азербайджанської книги: сучасний стан, проблеми та перспективи)	43
Джафарова Ш. Создание и деятельность политических и террористических организаций в Турции в конце XIX – в начале XX века (Створення та діяльність політичних і терористичних організацій в Туреччині в кінці XIX – на початку ХХ століття)	48
Журавльов С. А. Діяльність Марка Федоровича Грушевського як активного учасника руху за автокефалію православної церкви в Україні (1917–1930 рр.)	55
Казьмирчук Г. Д., Казьмирчук М. Г. Новітня українська історіографія Гадацької угоди 1658 р.: досягнення й проблеми вивчення	62
Колесник В. Ф., Чеберяко О. В. Бюджет і бюджетна система УСРР та СРСР в працях фінансистів та радянських вчених 1920–х рр.	69
Корзун О. В. Вивчення німецькими вченими сільськогосподарського потенціалу українських земель під час Другої світової війни	75
Красніцька Г. М. Періодизація становлення права	81
Куницький М. П. Натуральні податки в системі економічної експлуатації місцевого населення на теренах Райхскомісаріату «Україна» (1941–1944 рр.)	84
Лисенко М. С. Північне сільськогосподарське товариство: історія і досвід (1893–1924 рр.)	90
Логовський І. М., Харламов М. І. Робота земських установ Харківської губернії по боротьбі з епідеміями тифу та холери у 1919 р.	94
Мельник В. В. Науково–організаційні засади годівлі птиці у птахогосподарствах громадського сектору в Українській РСР у 1951–1964 рр.	100
Войнаровський А. М. Борошномельний промисел Поділля наприкінці XIV – перша половина XVII ст.	104
Мина Ж. В. Історіографічне дослідження періоду Директорії УНР та розбудови її власних Збройних сил	108
Мусаева Л. Музеи как образовательные и воспитательные учреждения (Музеї як освітні та виховні установи)	113
Олійник О. В. Діяльність Червоного Хреста на території Прикарпаття в період нацистської окупації на сторінках місцевої легальної преси	118
Опря І. А. «Покарати неможна помилувати»: практика переслідування євангельський віруючих у судовому порядку в Російській імперії в кінці XIX – на початку ХХ ст.	123
Остащук В. І. Адміністративно–територіальний устрій губернаторства Трансністрія (1941–1944 рр.)	127
Пасіцька О. І. Економічне питання у програмах українських політичних партій та організацій Галичини кінця XIX – першої третини ХХ ст.	131
Перещ В. М. Пілоський Ехелав (за даними текстів лінійного письма В)	138
Семків А. С. Миротворчі операції ірландських збройних сил (1958–2018 рр.)	142
Середюк М. Парламентська праця Володимира Целевича: законодавчі ініціативи, депутатські звернення, моніторинг польсько–українських відносин (1928–1930 рр.)	146
Сокирська В. В. Українська СРР в системі «загальнофедеративного бюджету» РСФРР/СРСР 1920–х рр.	151
Томіленко А. Г. Стан пожежно–технічного спорядження та техніки у професійних пожежних підрозділах УСРР у 20–х рр. ХХ ст.	157
Хорошев О. М. Організаційна структура добровільних пожежних команд Харкова на прикладі дружини заводського Товариства Гельферих–Саде	163
Чухрай Л. О. Макети натурних об'єктів як основа експозиції в музеях	168
Юшкевич В. В. Переміщені особи з Югославії в зовнішній політиці США другої половини 1940–х років	171

CONTENT

HISTORICAL SCIENCES

Bogatshuk S. S. «The Price of Life». Demographic loss of Ukrainians in 1932–1933 as a consequence of the genocide of the Stalinist regime	7
Borko T. M., Toopakova I. D. The studies of keeping of archival documents in the system of state archives of Ukraine	12
Mykhalevych V. V., Bratus I. V., Gunka A. M. Historical view of the children's book of the second half of the XX century in USSR	17
Gavrilyuk M. O. Formation of practical skills and abilities in history lessons in the context of Nursery	20
Hai-Nyzhnyk P. P. Ukrainian–German financial and trade–economic relations (1918)	22
Hetmanchuk M. P. Foreign military formations of the SS – «European Army» of the Third Reich (1939–1945)	38
Jafarova A. R. International Standard Number of Azerbaijani Book: current state, problems and prospects	43
Jafarova Sh. Creation and activity of political and terrorist organizations in Turkey in the late XIX – at the beginning of the XX century	48
Zhuravlov S. A. Activity of Mark Fedorovych Hrushevsky as an active participant in the movement for the autocephaly of the Orthodox Church in Ukraine (1917–1930)	55
Kazmirchuk G. D., Kazmirchuk M. G. Newest Ukrainian historiography of the Hadiach Treaty in 1658: achievements and problems of study	62
Kolesnyk V. F., Cheberyako O. V. The budget and budget system of the Ukrainian SSR and the USSR (Union of Soviet Socialist Republics) in the writings of financiers and Soviet scholars of the 1920's.	69
Korzun O. V. Study by German human sciences of agricultural potential of Ukrainian lands after the Second World War	75
Krasnitska G. M. Periodization of the formation of the right	81
Kunytskyi M. P. Natural taxes in the system of economic exploitation of the local population in the territory of the Reichskommissariat «Ukraine» (1941–1944)	84
Lysenko M. S. The Northern Agricultural Society: history and experience (1893–1924)	90
Logovskiy I. M., Kharlamov M. I. The work of Kharkiv gubernia zemstvos aimed at fighting epidemics of typhoid and cholera in 1919	94
Melnyk V. V. Scientific–organizational basis of poultry feeding in the poultry farms of public sector in the Ukrainian SSR in 1951–1964	100
Voynarovskiy A. M. Flour mills in Podolia at the end of XIV –the first half of the XVII century	104
Myna Zh. V. Historiographic study of the Directorate of the UNR period and the development of its Armed Forces	108
Musaeva L. Museums as educational and formative institutions	113
Oliylyuk O. V. Activities of the Red Cross in the Precarpathian region during the Nazi occupation on the pages of the local legal press	118
Oprya I. A. «Execute cannot pardon». The practice of persecution of evangelical believers in court in the Russian Empire in the late XIX – early XX centuries	123
Ostashchuk V. I. Administrative–territorial structure of the governor of Transnistria (1941–1944)	127
Pasitska O. I. Economic issue in the programs of Ukrainian political parties and organizations of Halychyna at the end of the 19 th – the first third of the 20 th centuries	131
Pereshch V. M. Pylian Ekhelav (according to the texts of linear letter B)	138
Semkiv A. S. Peacekeeping operations of the Irish armed forces (1958–2018)	142
Seredyuk M. Parliamentary work by Volodymyr Tsellevich: legislative initiatives, parliamentary appeals, monitoring of Polish-Ukrainian relations (1928–1930years)	146
Sokyrskaya V. V. Ukrainian SSR in the system of «the general federal budget» SFSR/USSR 1920	151
Tomilenko A. H. The state of firefighting equipment and equipment in the professional fire departments of the Ukrainian SSR in the 20s of the XX century	157
Khoroshev O. M. Organizational structure of voluntary fire brigades in Kharkiv illustrated by that of the Helfferich–Sade Factory	163
Chukhra L. O. Locations models as exhibition basis in museums	168
Yushkevych V. V. The displaced persons from Yugoslavia in US foreign policy of the second half of the 1940s	171